

Τι πρέπει να γίνει για να βγει η χώρα από τα αδιέξοδα

Του Κώστα Σημίτη*

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ οικονομία μπήκε από το 1990 σε μια νέα, την πιο δύσκολη φάση της μεταπολεμικής περιόδου. Πρέπει να παρακολουθήσει τις οικονομίες των υπόλοιπων ευρωπαϊκών κρατών και να μειώσει την απόσταση που την χωρίζει από αυτές. Και όμως γενική διαπίστωση είναι ότι η πολιτική που εφαρμόστηκε από τον Απρίλιο του 1990 ως σήμερα όχι μόνον απέτυχε να αναστρέψει τη χειροτέρευση των οικονομικών συνθηκών, αλλά οδήγησε την οικονομία σε βαθύτερη κρίση.

Ο ελληνικός λαός μοιάζει με νέο Τάνταλο. Κάθε χρόνο στην Έκθεση της Θεσσαλονίκης ο πρωθυπουργός μάς αναγγέλλει ότι δαμάζει το οικονομικό πρόβλημα. Κάθε επόμενο χρόνο ο ελληνικός λαός διαπιστώνει ότι, παρά τα νέα βάρη, η πολυπόθητη ανάκαμψη παραμένει άπιαστο όραμα. Γιατί;

Οι βασικές εξελίξεις είναι γνωστές: Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν παρέμεινε σχεδόν στάσιμο στην τριετία 1990-92. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης ήταν μόλις 0,7%. Ο γενικός δείκτης βιομηχανικής παραγωγής σημείωσε κάμψη 2,5% το 1990, 1% το 1991 και, σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις, πάνω από 1% το 1992. Παράλληλα, η συνολική απασχόληση μειώθηκε το 1991 και το 1992 και η ανεργία έχει πάρει σοβαρές διαστάσεις. Ο συνολικός αριθμός των ανέργων στο τέλος του 1992 εκτιμάται ότι θα ξεπεράσει το 9% του εργατικού δυναμικού. Η οικονομική ύφεση παίρνει έκταση και διάρκεια που για πρώτη φορά γνωρίσαμε τα τελευταία 40 χρόνια.

Τα σημεία της οικονομικής ύφεσης

Η οικονομική ύφεση συνδυάστηκε με έξαρση πληθωρισμού που έφθασε το 23% στο τέλος του 1990 και εξακολουθεί να διατηρείται σε υψηλά επίπεδα, γύρω στο 16%, ως σήμερα. Ο μέσος όρος πληθωρισμού στις χώρες της Κοινότητας είναι 5% περίπου.

Ιδιαίτερα σοβαρή είναι η αδυναμία της κυβέρνησης να ελέγξει τα μεγάλα δημόσια ελλείμματα. Παρά τις αλλεπάλληλες μεγάλες αυξήσεις της φορολογίας και των τιμολογίων των επιχειρήσεων κοινής ωφελείας και τη σκληρή εισοδηματική πολιτική, οι καθαρές δανειακές ανάγκες του ευρύτερου δημόσιου τομέα, ως ποσοστό του ακαθάριστου εγχωρίου προϊόντος (ΑΕΠ), διαμορφώθηκαν στο 18,7% το 1990 (έναντι 18,2% το 1989) και στο 17,7% το 1991, αν συνυπολογιστούν οι δαπάνες για τόκους ύψους 1,6% του ΑΕΠ, που βάρυναν τη χρήση του 1991 αλλά κεφαλαιοποιήθηκαν και μεταφέρθηκαν σε επόμενα χρόνια.

Από προσωρινές εκτιμήσεις που έχουν δημοσιευθεί προκύπτει ότι οι δανειακές ανάγκες ίσως μειωθούν εφέτος στο 13% του ΑΕΠ. Όμως, και αν ακόμα οι εκτιμήσεις αυτές επαληθευτούν, στην πραγματικότητα οι δανειακές ανάγκες του δημόσιου τομέα το 1992 είναι κατά 3,5-4 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ υψηλότερες, αν συνυπολογιστούν οι δαπάνες για τόκους 582 δισ. δραχμών που βαρύνουν το 1992 και έχουν κεφαλαιοποιηθεί και μεταφερθεί στο 1993. Επομένως, οι συνολικές δανειακές ανάγκες του δημόσιου τομέα στην πραγματικότητα σημείωσαν μικρή μόνον κάμψη (πλησίασαν το 17% του ΑΕΠ) και εξακολουθούν να είναι σημαντικά υψηλότερες από τον στόχο που είχε θέσει η κυβέρνηση για τον χρόνο αυτόν (13% στον προϋπολογισμό που είχε παρουσιάσει στη Βουλή τον Δεκέμβριο του 1991 και 6,7% στο τριετές πρόγραμμα δημοσιονομικής εξυγίανσης που είχε εξαγγείλει στο τέλος του 1990).

Η εξασθένιση της οικονομικής δραστηριότητας είχε κάποιον αντίκτυπο στο

Πέντε προτάσεις για το μέλλον...

Οικονομική πολιτική αντί για οικονομικά ευχολόγια

ισοζύγιο εξωτερικών πληρωμών. Το 1991 το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών μειώθηκε σε 1,5 δισ. δολάρια, από 3,5 δισ. δολάρια που ήταν το 1990. Στο επτάμηνο Ιανουάριος - Ιούλιος 1992 το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών διαμορφώθηκε στο επίπεδο των 1.237 εκατ. δολαρίων, ενώ το αντίστοιχο επτάμηνο του 1991 ήταν 1.685 εκατ. δολάρια.

Εκτός από την υποχώρηση της οικονομικής δραστηριότητας, στη βελτίωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών έχουν συμβάλει αποφασιστικά η αύξηση των καθαρών μεταβιβάσεων από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, που έχουν φτά-

αντεπεξέλθει στον οξύ ανταγωνισμό ακόμα και στην εσωτερική αγορά, στην οποία σταθερά αυξάνεται η διείσδυση εισαγωγών. Το πρόβλημα της υψηλής και αυξανόμενης ελλειμματικότητας του εμπορικού ισοζυγίου και η μεγάλη εξάρτηση του ισοζυγίου πληρωμών από άδηλες συναλλαγματικές εισπράξεις και εισροές βραχυπρόθεσμων ιδιωτικών κεφαλαίων επιδεικνύουν ότι το ισοζύγιο πληρωμών εξακολουθεί να είναι σοβαρός περιοριστικός παράγοντας στην άσκηση της οικονομικής πολιτικής.

Όταν τον Σεπτέμβριο του 1991 ο πρωθυπουργός μίλησε στα εγκαίνια της

Είναι επομένως φανερό ότι, με τα σημερινά δεδομένα, δεν υπάρχει προοπτική αύξησης του βιοτικού επιπέδου, ούτε ελπίδα δημιουργίας νέων ευκαιριών απασχόλησης και πραγματικής σύγκλισης με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα σε μια περίοδο που οι άλλες χώρες της Κοινότητας προχωρούν στην επόμενη φάση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Οι δυσμενείς οικονομικές εξελίξεις σε μικρό μόνον βαθμό μπορούν να αποδοθούν στην ύφεση που χαρακτηρίζει τη διεθνή οικονομία. Τα μεγάλα δημόσια ελλείμματα που διατηρούν τον πληθωρισμό και τα επιτόκια σε υψηλά επίπεδα, η

“ Η ένταση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η οικονομία είναι αποτέλεσμα της αδυναμίας της κυβέρνησης, δύομισι χρόνια τώρα, να διαμορφώσει ένα αξιόπιστο και σταθερό πρόγραμμα οικονομικής σταθεροποίησης και προσαρμογής και να εφαρμόσει με συνέπεια τα αναγκαία μέτρα, με την ταχύτητα και στην έκταση που έπρεπε ”

σει σε ύψος ρεκόρ (καλύπτουν το 1/4 περίπου των άδηλων πόρων), και οι αυξημένες εισαγωγές ιδιωτικών κεφαλαίων από αναλήψεις μετατρέψιμων καταθέσεων και άλλες συναφείς άδηλες εισπράξεις. Η αύξηση των εισροών αυτών πρέπει να αποδοθεί σε σημαντικό βαθμό στα υψηλά επιτόκια. Οι κεφαλαιούχοι θέλουν να εκμεταλλευτούν τη δυνατότητα ευνοϊκής τοποθέτησης σε κρατικά ομόλογα. Είναι γνωστό ότι οι άδηλοι πόροι και οι εισροές ιδιωτικών κεφαλαίων υπόκεινται σε σοβαρές διακυμάνσεις, που συνδέονται με μεταβολές στις εσωτερικές οικονομικές συνθήκες, ιδιαίτερα όσον αφορά τις προσδοκίες για την ισοτιμία της δραχμής.

Επομένως, θα μπορούσαν να αναστραφούν ανά πάσα στιγμή αν επικρατήσουν δυσμενείς κερδοσκοπικές τάσεις στην οικονομία. Η βελτίωση στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών δεν οφείλεται σε βελτίωση των επιδόσεων της οικονομίας μας.

Διευρύνεται το εμπορικό έλλειμμα

Ιδιαίτερα ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι συνεχίστηκε και το 1992 η τάση διεύρυνσης του εμπορικού ελλείμματος. Η αξία των εισαγωγών αγαθών είναι σχεδόν τριπλάσια της αξίας των εξαγωγών. Η μεγάλη ελλειμματικότητα του εμπορικού ισοζυγίου αντανακλά σε μεγάλο βαθμό διαρθρωτικές αδυναμίες, αλλά και τις αυξανόμενες δυσκολίες που αντιμετωπίζει η ελληνική βιομηχανία να

Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης για την πορεία της ελληνικής οικονομίας είπε ότι η φάση της εξυγίανσης της οικονομίας θα ολοκληρωθεί σε έναν περίπου χρόνο και ότι «στα τέλη του 1992 η προσπάθεια της κυβέρνησης θα δώσει καρπούς και θα ξεκινήσει πλέον μια νέα περίοδος».

Τον Σεπτέμβριο του '92, διαπιστώνοντας την αποτυχία της πολιτικής του, μετέθεσε την ανάκαμψη της οικονομίας κατά έναν ακόμα χρόνο. «Το 1993», είπε, «θα είναι η χρονιά στην οποία προβλέπουμε ότι ο πληθωρισμός θα γίνει μονοψήφιος, η δραχμή θα γίνει πλέον ένα σταθερό ευρωπαϊκό νόμισμα εντασσόμενη στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα και θα φανεί η ανάκαμψη και η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας... «Το 1993, το 1994 και στα επόμενα χρόνια, η οικονομία μας θα μπει πλέον στην περίοδο της αυτοτροφοδοτούμενης ανάπτυξης».

Όμως, οι οικονομικές επιδόσεις των τελευταίων μηνών και τα έκδηλα προβλήματα που αντιμετωπίζει η οικονομία σήμερα δείχνουν πως τα όσα οραματίζονται ο πρωθυπουργός δεν θα πραγματοποιηθούν. Σύμφωνα με τις τελευταίες προβλέψεις των διεθνών οργανισμών, ο ρυθμός αύξησης του ακαθάριστου εγχωρίου προϊόντος της Ελλάδος στη διετία 1993-94 θα κυμανθεί στο ίδιο επίπεδο με εκείνο της διετίας 1991-92, ενώ το ποσοστό ανεργίας θα φθάσει το 10,7% περίπου το 1993 και 11,2% το 1994.

διστακτικότητα ανάληψης νέων επιχειρηματικών επενδύσεων, που συνδέεται με τα υψηλά επιτόκια και τη χαμηλή αποδοτικότητα των επιχειρήσεων, αλλά και η χειροτέρευση του κλίματος εμπιστοσύνης μετά την αποτυχία εφαρμογής της σταθεροποιητικής πολιτικής, όπως και η σοβαρή διάβρωση της ανταγωνιστικότητας της εγχώριας παραγωγής, είναι μερικοί από τους παράγοντες που ασκούν ανασχετική επίδραση στην οικονομία.

Η ένταση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η οικονομία είναι αποτέλεσμα της αδυναμίας της κυβέρνησης, δύομισι χρόνια τώρα, να διαμορφώσει ένα αξιόπιστο και σταθερό πρόγραμμα οικονομικής σταθεροποίησης και προσαρμογής και να εφαρμόσει με συνέπεια τα αναγκαία μέτρα, με την ταχύτητα και στην έκταση που έπρεπε. Η κυβέρνηση αντιμετωπίζει τα προβλήματα με πρόχειρο και αποσπασματικό τρόπο, δεν φαίνεται ικανή να εφαρμόσει αποτελεσματικά μέτρα που η ίδια έχει αποφασίσει και πολλές φορές υπαναχωρεί σε κρίσιμα θέματα οικονομικής πολιτικής και διαρθρωτικής μεταρρύθμισης, καλλιεργώντας κλίμα αβεβαιότητας και αυθαιρεσίας. Το πιο χτυπητό παράδειγμα στη διάρκεια του 1992 είναι οι επανειλημμένες τροποποιήσεις της φορολογικής νομοθεσίας. Τον Φεβρουάριο η κυβέρνηση ανήγγειλε με τυμπανοκρουσίες ότι μειώνεται ο φόρος εισοδήματος, διότι έτσι δεν θα έχονταν λόγοι φοροδιαφεύγοντες να μη δηλώνουν το εισόδημά τους. Τον Αύγουστο αύξησε

τους έμμεσους φόρους, διότι διαπίστωσε ότι τα μέτρα του Φεβρουαρίου δεν θα είχαν το προσδοκώμενο αποτέλεσμα και θα διηύρυναν το έλλειμμα.

Η κυβερνητική πολιτική δημιουργεί κοινωνικές αδικίες και ανισότητες που έχουν πάρει διαστάσεις απαράδεκτες. Όλο σχεδόν το βάρος της οικονομικής σταθεροποίησης έχει εναποτεθεί στην εισοδηματική πολιτική, ενώ το κύριο βάρος της φορολογίας το φέρουν οι εργαζόμενοι.

Πολλά από τα μέτρα της κυβέρνησης που, κατά τους ισχυρισμούς της, έχουν στόχο να αντιμετωπίσουν το οικονομικό πρόβλημα έχουν φανερό στόχο την ευνοϊκότερη μεταχείριση των οικονομικά πιο ισχυρών ομάδων. Η αλλαγή στη φορολογία εισοδήματος επιδάρνε όσους είχαν ετήσια εισοδήματα κάτω των δύο εκατομμυρίων, ενώ ευνόησε όσους υπάγονται στα υψηλά φορολογικά κλιμάκια. Ακόμα και όσον αφορά τα τέλη κυκλοφορίας των αυτοκινήτων, η αλλαγή οδήγησε στην ευνοϊκότερη μεταχείριση των κατόχων αυτοκινήτων με μεγάλο κυβισμό.

Η αυστηρή εισοδηματική πολιτική είναι, σε περίοδο που υπάρχουν πληθωριστικές πιέσεις από την πλευρά του κόστους και διαβρώνεται η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, μια λύση για μια μεταβατική περίοδο κατά την οποία πρέπει να τεθούν υπό έλεγχο τα δημόσια ελλείμματα και να εφαρμοστεί μια αξιόπιστη πολιτική οικονομικής σταθεροποίησης. Η εισοδηματική πολιτική υπόκειται όμως σε περιορισμούς και δεν είναι δυνατόν να υποκαταστήσει τα άλλα μέσα πολιτικής, γιατί εντείνει τις κοινωνικές ανισότητες και οδηγεί σε μια μόνιμη αντιπαράθεση με τους εργαζόμενους ανασχετική στην αναπτυξιακή προσπάθεια. Η κυβέρνηση εφήρμοσε για δύο ήδη χρόνια μια πολιτική περιορισμού των εισοδημάτων. Τα μεγάλα δημοσιονομικά ελλείμματα εξακολουθούν παρ' όλα αυτά να υπάρχουν. Οι δυνατότητες της εισοδηματικής πολιτικής τείνουν να εξαντληθούν. Η αγοραστική δύναμη του μισθωτού είναι σε σταθερές τιμές χειρότερη σε σχέση με το 1987. Η στήριξη στην εισοδηματική πολιτική δεν είναι ούτε επιθυμητή ούτε δυνατή.

Δημόσια ελλείμματα και πληθωρισμός

Χωρίς τη δραστική μείωση των δημοσίων ελλειμμάτων δεν είναι δυνατόν να καταπολεμηθεί ο πληθωρισμός και να επιτευχθεί οικονομική σταθεροποίηση, που είναι προϋπόθεση για την ανάκαμψη της οικονομίας. Εκεί πρέπει να τείνει η προσπάθειά μας.

Η κυβέρνηση στις προγραμματικές της δηλώσεις τον Απρίλιο του 1990 έθεσε ως κεντρική επιδίωξη της πολιτικής της τη δημοσιονομική εξυγίανση, ενώ παράλληλα δεσμεύτηκε να προωθήσει τα αναγκαία διαρθρωτικά μέτρα που θα θέσουν την οικονομία σε τροχιά σταθερής ανόδου. Κανένας όμως από τους στόχους που είχε θέσει τότε η κυβέρνηση δεν έχει πραγματοποιηθεί ως σήμερα.

Σχετικά με τη δημοσιονομική εξυγίανση, ο κρατικός προϋπολογισμός για το 1990 που κατετέθη στη Βουλή τον Μάιο του '90 προέβλεπε μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος, ως ποσοστό του ακαθάριστου εγχωρίου προϊόντος, κατά δύο περίπου ποσοστιαίες μονάδες. Όμως το έλλειμμα του δημόσιου τομέα, ως ποσοστό του ΑΕΠ, το 1990 διαμορφώθηκε τελικά σε υψηλότερο επίπεδο σε σύγκριση με εκείνο του 1989.

Στο τέλος του 1990 η κυβέρνηση εξήγγειλε ένα τριετές πρόγραμμα (1991-93) δημοσιονομικής εξυγίανσης και προσαρμογής, το οποίο πήρε την οριστική του μορφή με τη σύναψη του κοινοτικού δανείου ύψους 2,2 δισ. ECU

Ο καθηγητής Κώστας Σημίτης

“ Η Ελλάδα έχει τη δυνατότητα να βγει από το σημερινό τέλμα. Δεν θα το καταφέρει αν οι κυβερνήσεις ενδιαφέρονται μόνον για τη νομή της εξουσίας... ”

τον Φεβρουάριο του 1991. Η κυβέρνηση συμφώνησε να πάρει τα αναγκαία μέτρα για τη μείωση των δανειακών αναγκών του ευρύτερου δημόσιου τομέα, ως ποσοστό του ακαθάριστου εγχωρίου προϊόντος, σε 13% το 1991, 6,7% το 1992 και 3% το 1993. Παράλληλα, έθεσε ως στόχο ο πληθωρισμός να μειωθεί σε 16,6% το 1991, 12,4% το 1992 και 7% το 1993. Η αδυναμία όμως της κυβέρνησης να προχωρήσει στη λήψη μέτρων στους ζωτικούς τομείς της φορολογικής μεταρρύθμισης, της διεύθυνσης της φορολογικής βάσης του φόρου εισοδήματος και της περιστολής της φοροδιαφυγής οδήγησε σε πλήρη αποτυχία του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής.

Η μη επίτευξη των στόχων θα έχει αρνητικές επιπτώσεις στις μακροοικονομικές προοπτικές για τα επόμενα δύο χρόνια. Τα μεγάλα δημοσιονομικά ελλείμματα σημαίνουν ότι ο δημόσιος τομέας θα εξακολουθήσει να απορροφά σημαντικό μέρος της εθνικής αποταμίευσης με αποτέλεσμα τη διατήρηση των επιτοκίων σε υψηλά επίπεδα. Τα υψηλά επιτόκια, η χαμηλή αποδοτικότητα των επιχειρήσεων και η σημαντική απώλεια ανταγωνιστικότητας τα τελευταία χρόνια είναι παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά τις επενδυτικές δαπάνες. Έτσι, οι μακροοικονομικές προοπτικές επιδεινώνονται και είναι πιθανόν να συνεχιστεί η κάμψη της βιομηχανικής παραγωγής που χαρακτηρίζει την τελευταία τριετία. Η δυσμενής επίδραση των επιτοκίων στον ρυθμό ανάκαμψης αποτελεί βασικό πρόβλημα. Οδηγεί στην αύξηση του λόγου του δημόσιου χρέους προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν αντί της μείωσης που προβλέπει η κυβέρνηση.

Υπό τις συνθήκες αυτές, η διάβρωση του βιοτικού επιπέδου που παρατηρήθηκε την τελευταία τριετία θα συνεχιστεί και η απόκλιση του από τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας θα διευρυνθεί.

Η εξασθένηση της οικονομίας σε συνδυασμό με τη σκληρή εισοδηματική πολιτική θα σημάνει ενδεχομένως χαμηλότερο πληθωρισμό τον επόμενο χρόνο. Όμως η βελτίωση αυτή θα είναι προσωρινή αν δεν ληφθούν μέτρα με τα οποία θα αυξηθεί η παραγωγική ικανότητα της χώρας. Τα τεράστια ελλείμματα του δημόσιου τομέα θα εξακολουθήσουν να εμποδίζουν την οικονομική ανάπτυξη, να στρεβλώνουν τη διάθεση οικονομικών πόρων και να υπονομεύουν τα αντιπληθωριστικά μέτρα. Κάθε εκλογική περίοδος, κάθε αναγκαία πια χαλάρωση της εισοδηματικής πολιτικής θα επαναφέρει το πρόβλημα. Η επενδυτική αδράνεια και η συνυφασμένη με αυτήν υποαπασχόληση θα συνεχίζουν να υφίστανται. Η χώρα θα έχει όλο και λιγότερες δυνατότητες συμμετοχής σε ανεπτυγμένες οικονομικά και τεχνολογικά δραστηριότητες.

Η κυβέρνηση έχει τονίσει ότι υπάρχει μια αθέατη, αλλά σημαντική πλευρά της πολιτικής της, τα έργα. Όπως παρατηρήθηκε από τον Τύπο, «έργα πολλά, με δόγμα σημειωτόν». Ούτε το φυσικό αέριο ούτε το μετρό ούτε οι αυτοκινητόδρομοι προχωρούν με ικανοποιητικούς ρυθμούς. Παντού υπάρχουν καθυστερήσεις και συνεχείς δυσκολίες. Ταυτόχρονα δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για εντεινόμενα προβλήματα στο μέλλον. Στις δημοπρασίες δημοσίων έργων τα ποσοστά εκπτώσεων που δίνουν πολλές εταιρείες ξεπερνούν το 60%. Είναι

σήμερα είναι σχεδόν καθολική. Η οικονομική της πολιτική οδηγείται γι' αυτό σε κοινωνική αποτυχία. Η οικονομική πολιτική πρέπει να συνδεθεί με κοινωνικό διάλογο, την προσπάθεια να γίνουν αποδεκτοί οι στόχοι της και να κινητοποιηθεί ο ελληνικός λαός για την επίτευξή τους. Η ευρύτερη δυνατή συναίνεση, η κοινωνική συμφωνία είναι ένα από τα στοιχεία της.

3 Για να δημιουργηθεί το κατάλληλο κοινωνικό κλίμα χρειάζονται εργασιακές σχέσεις, εισοδηματική πολιτική και φορολογικά μέτρα που να μην αυξάνουν τις κοινωνικές διακρίσεις,

αμός των φόρων περιουσίας. Χρειάζεται επίσης ο περιορισμός της ελευθερίας κρίσεως των φορολογικών οργάνων με αντικειμενικούς κανόνες, ώστε να περιοριστούν συναλλαγές και αυθαιρείες. Η δίωξη της φοροδιαφυγής είναι κυρίως θέμα πολιτικό. Οι τεχνικές δυσκολίες υπάρχουν, αλλά ο υπερτονισμός τους θέλει να συγκαλύψει διαστατικότητα και πολιτικές σκοπιμότητες.

5 Στις αρχές του χρόνου η κυβέρνηση ανακοίνωσε την πρόθεσή της το 1993 να εντάξει τη δραχμή στον μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήμα-

“ Η εξασθένηση της οικονομίας σε συνδυασμό με τη σκληρή εισοδηματική πολιτική θα σημάνει ενδεχομένως χαμηλότερο πληθωρισμό τον επόμενο χρόνο. Όμως η βελτίωση αυτή θα είναι προσωρινή αν δεν ληφθούν μέτρα με τα οποία θα αυξηθεί η παραγωγική ικανότητα της χώρας ”

φανερό ότι επικρατεί προχειρότητα και η επιδίωξη του εύκολου πλουτισμού εις βάρος των συμφερόντων του κοινωνικού συνόλου.

Η μακροοικονομική πολιτική

Τι πρέπει να γίνει για να υπάρξει οικονομική πολιτική; Θα σταθώ μόνο στα θέματα της μακροοικονομικής πολιτικής μια που ο διαθέσιμος χώρος δεν επιτρέπει και την ανάλυση της αναπτυξιακής διάστασης.

1 Πρώτα πρώτα απαιτείται ένα σταθερό και αξιόπιστο πλαίσιο οικονομικής πολιτικής, με συγκεκριμένους και ρεαλιστικούς ποσοτικούς στόχους και έναν ισορροπημένο συνδυασμό μέσων πολιτικής, που θα κατανέμει δίκαια το κόστος της οικονομικής προσαρμογής.

2 Η καλύτερη τεχνική λύση δεν μπορεί να επιτύχει τη βελτίωση του οικονομικού κλίματος και την ανάκαμψη, αν δεν έχει τη στήριξη των κοινωνικών ομάδων και ιδιαίτερα των εργαζομένων. Οι λύσεις τις οποίες επεδίωξε η κυβέρνηση συνάντησαν όσο περνούσε ο χρόνος και αποκαλύπτονταν η αναποτελεσματικότητά και η έλλειψη κοινωνικής ευαισθησίας τους την αυξανόμενη αντίδραση των εργαζομένων. Αντί η κυβέρνηση να υπερνικήσει αυτή την αντίδραση επιδιώκοντας τη συναίνεσή τους προτίμησε τον δρόμο της αντιπαράθεσης. Η άρνηση της πολιτικής της

αλλά να συντείνουν στη στήριξη της σταθεροποιητικής προσπάθειας από τους εργαζομένους. Η διαχείριση των πόρων της Εργατικής Εστίας και του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας πρέπει να μεταβιβαστεί στους κοινωνικούς εταίρους. Σε θέματα όπως η καταπολέμηση της ανεργίας και η τεχνική επαγγελματική κατάρτιση πρέπει να έχουν οι κοινωνικοί εταίροι θεσμικά κατοχυρωμένο λόγο. Τα επιδόματα που καταβάλλονται στους ανέργους χρειάζονται αύξηση τόσο για κοινωνικούς λόγους όσο και για να διευκολύνουν τη βιομηχανική αναδιάρθρωση. Όπως χρειάζεται και επιμήκυνση του χρόνου κατά τον οποίο καταβάλλεται το επίδομα ανεργίας. Οι ρυθμίσεις αυτές απαιτούν λιγότερα χρήματα από τους συνεχιζόμενους ρουσφετολογικούς διορισμούς.

4 Απαραίτητη είναι μια διαφορετική φορολογική πολιτική με στόχο τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης, ιδίως την αποτελεσματικότερη φορολόγηση του εισοδήματος των ελευθέρων επαγγελματιών με τη βοήθεια αντικειμενικών κριτηρίων - τεκμηρίων, των μεγαλοεργασιών και γενικά των αυτοαπασχολούμενων. Επίσης η εφαρμογή του πόθεν έσχες, η γρήγορη ποινική δίωξη της μεγάλης φοροδιαφυγής, η εφαρμογή ενιαίων κανόνων στην τήρηση των διδλίων των επιχειρήσεων, η μηχανογράφηση των υπηρεσιών για να καταστεί δυνατή η διασταύρωση των στοιχείων, ο συστηματικός έλεγχος της απόδοσης του εισπραττομένου φόρου προστιθέμενης αξίας και ο ανασχεδια-

τος. Την εξαγγελία αυτή επανέλαβε ο κ. Μητσοτάκης τον Σεπτέμβριο στη Θεσσαλονίκη. Η πλήρης συμμετοχή της δραχμής στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα ως το τέλος του 1993 αποτελεί προϋπόθεση για τη συμμετοχή της Ελλάδος στο δεύτερο στάδιο της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης που θα αρχίσει την 1η Ιανουαρίου 1994. Όμως, είναι βέβαιο ότι τον επόμενο χρόνο δεν θα έχουν δημιουργηθεί οι προϋποθέσεις για την επίτευξη του στόχου αυτού. Πρόωρη ένταξη της δραχμής στον μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών θα επιφέρει σοβαρές αναταράξεις στην ελληνική οικονομία. Θα οδηγήσει σε μια πρώτη φάση σε παραπέρα αύξηση των ήδη υψηλών επιτοκίων, μια που τα υψηλά επιτόκια θα είναι το κύριο μέσο να συγκρατηθεί η φυγή των κεφαλαίων από ένα υπερτιμημένο νόμισμα σε άλλα πιο σταθερά. Σε μια δεύτερη φάση, όταν αποτύχει η πολιτική αυτή να συγκρατήσει τα κεφάλαια, θα ακολουθήσει νομισματική και δημοσιονομική αστάθεια, σοβαρή οικονομική ύφεση και αύξηση της ανεργίας. Η εμπειρία από την τελευταία κρίση του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος τον περασμένο Σεπτέμβριο, κατά την οποία η Βρετανία και η Ιταλία αναγκάστηκαν να αποσύρουν το νόμισμά τους από τον μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών, επιβεβαιώνει την πιθανότητα μιας αρνητικής εξέλιξης, όταν η συμμετοχή στον μηχανισμό των σταθερών ισοτιμιών δεν έχει προετοιμαστεί σωστά. Και οι δύο χώρες επέμεναν να διατηρούν τα νομισμάτα τους υπερτιμημένα. Για να

γίνει εφικτή η πλήρης ένταξη της δραχμής στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα πρέπει προηγουμένως να υπάρξει σε σημαντικό βαθμό οικονομική σύγκλιση με τους εταίρους μας στην Κοινότητα, ιδιαίτερα αναφορικά με τους ρυθμούς πληθωρισμού και το μέγεθος των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους. Πρέπει παράλληλα η συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής να έχει προηγουμένως προσαρμοστεί σε επίπεδο που θα εξασφαλίζει την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας.

Λάθος η κυβερνητική πολιτική

Η κυβέρνηση ακολουθεί λανθασμένη πολιτική στο θέμα της συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής. Η συναλλαγματική πολιτική από τις αρχές του 1988 και μετά ήταν η διολίσθηση της δραχμής να αντισταθμίσει μόνον κατά ένα μέρος τις διαφορές πληθωρισμού μεταξύ της Ελλάδος και των ανταγωνιστών της χωρών, με αποτέλεσμα να ανατιμηθεί η πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής. Το μέγεθος της ανατίμησης είναι ιδιαίτερα σημαντικό αν η εκτίμηση της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας γίνει με βάση το κόστος εργασίας κατά μονάδα προϊόντος στη βιομηχανία, που είναι και ο πιο σωστός δείκτης.

Σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις, η ανταγωνιστικότητα των ελληνικών επιχειρήσεων μειώθηκε σωρευτικά, μεταξύ της αρχής του 1988 και του τέλους του 1990, κατά 24% περίπου. Η κατεύθυνση της συναλλαγματικής πολιτικής ήταν η ίδια και κατά τη διετία 1991-92. Υπήρξε περιορισμένη μόνον ανάσχεση των τάσεων αυτών, κυρίως λόγω της συγκρατημένης ανόδου της αμοιβής εργασίας. Η απώλεια αυτή ανταγωνιστικότητας έχει σοβαρές επιπτώσεις στις επενδύσεις και την παραγωγή. Συμβάλλει επίσης στη διεύρυνση του εμπορικού ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών.

Μακροχρόνια ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας είναι ασφαλώς η αύξηση της παραγωγικότητας με προώθηση των επενδύσεων, η επιτάχυνση του ρυθμού τεχνολογικής προόδου και η συμπίεση του κόστους παραγωγής. Βραχυχρόνια όμως οι δυνατότητες για αύξηση της παραγωγικότητας και συμπίεση του κόστους παραγωγής είναι περιορισμένες. Αναγκαστικά ο μόνος ρεαλιστικός τρόπος για την αποκατάσταση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας είναι μια ελαστικότερη συναλλαγματική πολιτική. Η άποψη ότι μια πιο ελαστική συναλλαγματική πολιτική δεν είναι αποτελεσματική μέθοδος για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας δεν είναι σωστή, όταν μάλιστα η πολιτική αυτή συνδυάζεται με εφαρμογή αυστηρής εισοδηματικής πολιτικής, όπως συμβαίνει σήμερα στην Ελλάδα.

Η Ελλάδα έχει τη δυνατότητα να βγει από το σημερινό τέλμα. Δεν θα το καταφέρει αν οι κυβερνήσεις ενδιαφέρονται μόνον για τη νομή της εξουσίας, την ενίσχυση των πελατειακών τους δικτύων, τη διατήρηση πολιτικών ισορροπιών και αδιαφορούν για τον εκσυγχρονισμό της κοινωνίας.

Πρέπει να περάσουμε από τα ευχολόγια στην οικονομική πολιτική, από τα ωραία λόγια στον σοβαρό σχεδιασμό, από τις εξαγγελίες προθέσεων στην πράξη των πολιτικών επιλογών. Πρέπει να θελήσουμε επιτέλους μια οικονομική πολιτική που αντιμετωπίζει τα προβλήματα του τόπου για να μπορέσουμε να συμμετάσχουμε στις ευρωπαϊκές εξελίξεις, για να δημιουργήσουμε μια ισχυρή Ελλάδα, δημοκρατική και κοινωνικά δίκαιη.

★ Ο καθηγητής Κώστας Σημίτης είναι βουλευτής του ΠΑΣΟΚ και πρώην υπουργός.